مجله آمایش جغرافیایی فضا،
فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان
سال ششم/ شماره مسلسل بیست و دوم/ زمستان ۱۳۹۵

تحلیل فضاییِ عملکرد نهادهای مذهبی در راستای توانمند سازی و فقرزدایی محله‌های شهری. مورد مطالعه: منطقه یک شهر تهران *[1]

سیدمحمد رضازاده[1]، *زهره فنی[2]

[1]دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی تهران.
[2]عضو هیات‌علمی و دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی تهران

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۱۰ ؛ تاریخ پذیرش: ۹۴/۷/۱۰

چکیده

با توجه به گسترش تحولات مدیریتی جهان در یک قرن اخیر، سازمان‌ها در ابعاد مختلف به ارائه انبوهی از خدمات اجتماعی- آموزشی محلات شهری می‌پردازند. یکی از مصادیق این سازمان‌ها، سازمان‌هایی هستند که با عنوان سازمان‌های مذهبی شناخته می‌شوند. این گونه سازمان‌ها که هم اکنون دارای میلیون‌ها عضو در سراسر جهان هستند و به‌دلیل ظرفیت ایمانی‌اش دارای اثر بخشی مضاعف نسبت به دیگر سازمان‌ها هستند. از طرف دیگر این سازمان‌ها به‌دلیل انگیزه‌های درونی و ایمانی شان به‌طور مضاعف ظرفیت اجرای خط مشی‌ها از جمله در راستای توانمند سازی و کاهش مشکلات فقر محلات شهری را دارند. مسأله مورد مطالعه در این پژوهش این است که محلات منطقه یک شهر تهران نیز از این حیث دارای فقر می‌باشند و این نیازمند بازنگری در عملکرد نهادهای مذهبی و حتی مردم نهاد در شهر تهران و نیز منطقه یک می‌باشد. روش تحقیق از نوع توصیفی – تحلیل می‌باشد و جامعه آماری این پژوهش نیز محلات منطقه یک شهر تهران با جمعیت ۴۳۹۴۶۷ نفر را تشکیل می‌دهند و از بین آنها ۱۰ محله دارای نهادهای مذهبی، با ۲۵۵ نمونه آماری از طریق پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده (روش‌های تحقیق این پژوهش) با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفته‌اند. مهمترین نتایج به‌دست امده از پژوهش نیز به شرح زیر می‌باشند: نهادهای مذهبی در محله‌های منتخب منطقه یک شهر تهران باعث تقویت توسعه پایدار محله ای شده است. این سازمان‌ها در راستای تقویت توانمندسازی و کاهش مشکلات ناشی از فقر محله‌های شهری مهمترین عملکرد را مستقیماً دارا می‌باشند. این سازمان‌ها در راستای تامین خدمات اجتماعی- آموزشی، بویژه نیازهای اساسی ساکنان نیز نقش دارند. پیشنهاد اساسی این تحقیق این است که مدیریت و توسعه پایدار محله‌ای را که توسط خود مردم در محلات مختلف (برنامه‌ریزی توسط مردم نه با مردم و برای مردم) اجرا می‌شود گامی به جلو سوق می‌دهد، و این همان چیزی است که مردم محلات مختلف منطقه یک شهر تهران از آن انتظار دارند، یعنی مشارکت و برنامه ریزی و همراهی نهادهای مذهبی و مردم نهاد محله‌ای توسط خود مردم، مدیریت و توسعه پایدار محله ای را بیشتر دربر خواهد گرفت و در محلات مورد مطالعه نیز این روند گویای تداوم مدیریت و توسعه محله‌ای است، و این یعنی روی آوردن به مدیریت و توسعه محله ای توسط خود مردم که یکی از چشم اندازهای تمام محله‌های ایران را تشکیل می دهد و تشکیل خواهد داد.

واژه‌های کلیدی: نهادهای مذهبی، توانمند سازی، فقرزدایی، توسعه پایدار محله ای، منطقه یک تهران

*مقاله حاضر براساس بخشی از گزارش نهایی پایان‌نامه دوره کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی تهران که در سال ۱۳۹۳ تحت عنوان "نقش سازمان های ایمان محور در مدیریت و توسعه پایدار محلات شهری (مطالعه موردی: محلات منطقه ۱ شهر تهران" انجام یافته است؛ تدوین و ارائه گردیده است.

*نویسنده مسئول: z-fanni@sbu.ac.ir

Arhive of SID

www.SID.ir

مقدمه

به‌طورکلی با توسعه محلات شهری و به طبع تحولات کارکردی شهرها در جهان، مهمترین مقوم سازمانهای مردم نهاد هویت اجتماعی آنها است. اگرچه در آغاز ممکن است این سازمان‌ها به وسیلهٔ یک فرد ابداع گردد اما حتی تأسیس آن ماهیت جمعی دارد. مراد از اینکه سازمان‌های ایمان محور بخش مهمی از جامعه مدنی‌اند با توجه به همین هویت جمعی آنها است (نیبور رینهود[1]، ۱۹۳۳). ازآنجا که داشتن روابط و تأثیر و تأثرات متقابل و آگاهی از یک هویت جمعی از مؤلفه‌های اصلی گروه‌های اجتماعی است لذا این گروه‌ها فراتر از هر نوع تجمع یا گروه بندی‌های اجتماعی و جمعی متداول از جمله گروه بندی‌های آماری هستند (اسکات و مارچ، ۲۰۰۵). به‌طورکلی، در هر کشوری سازمان‌ها به سه دسته کلی تقسیم می‌شوند: سازمان دولتی؛ سازمان خصوصی (شرکت خصوصی یا بنگاه) و سازمان‌های غیر دولتی (مردم نهاد، غیر انتفاعی، بخش سوم، تعاونی و...). آنچه می‌تواند توسعه متوازن در جامعه را تضمین کند، رشد هماهنگ مجموعه نهادهای یاد شده برای حل مشکلات جامعه است. به‌طوری‌که در بسیاری از جوامع اشتیاق فزاینده‌ای از جانب مردم برای حضور در تدارک خدمات اجتماعی وجود دارد. یکی از مصادیق این اشتیاق فزاینده، سازمان‌هایی هستند که با عنوان سازمان‌های ایمان محور[2] یا سازمان‌های مذهبی[3] شناخته می شوند. این گونه سازمان‌ها که با محوریت ایمان به فعالیت می پردازند، هم اکنون دارای میلیون‌ها عضو در سراسر جهان هستند و انبوهی از خدمات اجتماعی– آموزشی، اقتصادی، رفاهی- خدماتی و زیست محیطی را ارائه می دهند و در کاهش فقر شهری و توانمندسازی محلات نقش بسزایی دارند. با وجود این تاکنون ادبیات علمی دقیق و مشخصی درباره این سازمان‌ها ایجاد نشده است. بنابراین باتوجه به تمایلات گسترده جهانی در این زمینه و عضویت انبوهی از افراد علاقه مند در این سازمان‌ها، لازم است تحقیقات بیشتری در این زمینه صورت گیرد. بنابراین سازمان ایمان محور، به سازمان، گروه، برنامه، یا پروژه ای اطلاق می‌شود که خدمات انسانی را به وسیله عامل ایمان تنیده شده با خدمات ارائه می دهد. عامل ایمان، بخش جدایی ناپذیر سازمان است که از طریق رهبران، نیروی کار، و داوطلبان آن ابراز می گردد و به خدمات آنها گره خورده است (کالهون و کوهل[4]، ۲۰۰۳). سازمان‌های اجتماع محور نیز که به صورت غیر انتفاعی، داوطلبانه و خود اتکا از نظر مالی هستند، به ارائه انواع خدمات در یک اجتماع محلی واحد می‌پردازند.از گونه‌های بارز این گونه سازمان‌ها می توان به سازمان‌های ایمان محور اشاره کرد که علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های ذکر شده، از ویژگی بارز دیگری به نام «ایمان» بهره می گیرند. پژوهش‌ها و مطالعات زیادی در دو دهه اخیر در مورد انواع ارزیابی آثار عملکردی این سازمان‌ها در محیط شهری، صورت گرفته که همه به نوعی سیاست گذاری برنامه ریزی و مدیریت شهری را از خردترین واحد یعنی محله در شهر هدف قرار داده‌اند (مدنی پور[5]، ۲۰۰۳) شهر تهران نیز با قرار گرفتن در مسیرتحولات شدید جمعیتی و شهر نشینی و به تبعیت از رویه ی حاکم بر نظام برنامه ریزی کشور، باید اصول مربوط به همخوانی این مراکز حیاتی با نیازهای جمعیتی شهر و حوزه نفوذ را روشن کرده و در جهت رفع نارسایی‌ها وکاستی‌های موجود، پیشنهاد و راهکار مناسب ارائه نماید. محله‌های منطقه ۱ شهر تهران نیز از این مقوله جدا نیستند. با این وصف این مسأله در ذهن ایجاد می‌شود که سازمان‌های ایمان محور در پایدار محله ای، خصوصاً توسعه پایدار محلات منطقه یک شهر تهران چه عملکردی می توانند داشته باشند؟ این مقاله،عملکرد سازمان‌های ایمان محور را در ۱۰ محله منتخب منطقه یک شهر تهران در راستای تحقق مستقیم توانمندسازی و فقر زدایی محلات شهری و برخی از شاخص‌های پایداری شهری، بویژه نیازهای اساسی شهروندان و تقویت پایدار محله ای را به خوبی مورد ارزیابی و تحلیل قرار می دهد. در

1. Niebur Reinhohd
2. Faith based organization
3. Religious organization
4. Calhon & Kohl
5. madanipour

Arhive of SID

www.SID.ir

این راستا هدف مقاله حاضر پاسخگویی به سوالات زیر می باشد:

سؤال اصلی پژوهش

الف) سازمان‌های ایمان محور در پایدار محله‌ای، خصوصاً توسعه پایدار محلات منطقه یک شهر تهران چه عملکردی و چه نقشی را می‌توانند داشته باشند؟

اهداف اصلی پژوهش

الف) فعالیت‌های این سازمان‌ها در افزایش توانمندسازی و کاهش بحران‌ها، فقر و مشکلات مردم در سطح محله‌های شهری و جلب مشارکت‌های بیشتر مردم در محلات شهری.

ب) شناخت عملکرد سازمان‌های ایمان محور محله‌ای در ایران و کشورهای غربی به ویژه کانادا در توسعه پایدار محله‌ای.

پیشینه مربوط به این پژوهش را، فقط می‌توان منابع خارجی به طور خلاصه به موارد زیر اشاره کرد:

- آویسک، ویدال؛ آگوست ۲۰۰۱، تهیه شده توسط انجمن شهری "سازمان‌های ایمان محور در کشورهای توسعه یافته "تهیه شده برای سازمان مسکن و کشورهای توسعه یافته ایالات‌متحده : در این طرح پژوهشی ابتدا واژه‌های مربوط به سازمان‌های ایمان محور تعریف گردیده سپس مشارکت سازمان‌های ایمان محوردر خدمات اجتماعی در کشورهای توسعه یافته ایالات متحده بررسی شده است و نقش انجمن‌های ایمان محور در اجتماعات توسعه یافته مورد بررسی و نقد قرار می‌گیرد و در نهایت اجرایی کردن این سازمان‌ها در تحقیقات مورد تأکید می‌باشد (مثل اجرایی کردن برنامه‌های راهبردی یا CDS).

- بارتراکس، فرانکلین؛ "شبکه‌های سالم سازمان‌های ایمان محور و تجدید اولیه مراقبت بهداشتی (PHC) با تأکید بر کشور کنگو": در این طرح تحقیقاتی شبکه‌های سالم سازمان‌های ایمان محور و جنبه‌های تخصصی کار آنها مورد ارزیابی قرار گرفته و چارچوب جامع استراتژی‌های سازمان‌های غیردولتی در مدیریت پروژه‌ها به خصوص با تأکید ویژه بر سلامتی ارائه گردیده است.

- دهاون. مارچ، ایربای،لاورا ویلدر، والتون و بری، ژوئن ۲۰۰۵،" برنامه‌های سلامتی در سازمان‌های ایمان محور،آیا آنها تأثیرگذار هستند؟ در این طرح تحقیقاتی باز بینی ادبیات سازمان‌های ایمان محور با تکیه بر برنامه‌های سلامتی مردم و قایلیت‌های این سازمان‌ها در ارتقاء و بهبود شاخص‌های سلامت و بهداشت مورد تأکید قرار گرفته و نتیجه ای که این مقاله گرفته به این صورت است که تمرکز بیشتر برنامه‌ها برروی پیشگیری اولیه (۵۰,۹٪)، حمایت از سلامت عمومی (۲۵,۵٪)، سلامت روحی (۲۰,۷٪)، سرطان (۱۸,۹٪) می‌باشد و در واقع تأکید می‌کند که خروجی برآمده از برنامه‌های سازمان‌های ایمان محور باعث بهبود سلامتی می‌گردد.

- فریس، الیزابت؛ ژوئن ۲۰۰۵،"سازمان‌های ایمان محور و بشر دوستانه ی غیر مذهبی" جلد ۷۴، شماره ۸۵۸ : در این طرح تحقیقاتی ابتدا با معرفی سازمان‌های ایمان محور و سازمان‌های غیردولتی سکولاریسم در کارهای بشر دوستانه به سابقه و عمل این سازمان‌ها می پردازد سپس نقش سازمان‌های غیردولتی در مساعدت‌های بشر دوستانه مورد تأکید قرار گرفته و در نهایت به چالش‌های بشر دوستانه در ارتباط با سازمان‌های ایمان محور مورد بررسی قرار گرفته است.

- کاروالهو، جان پاول؛ مارس ۲۰۱۲،" سازمان‌های ایمان محور"،کمیته اقتصادی دانشگاه کالیفرنیا، نسخه ۲۲ : در این طرح تحقیقاتی سازمان‌های ایمان محور گروه‌هایی با اعتقادات مذهبی، سیاسی و عقلانی هستند که از طریق کنش متقابل حامی مردم می‌باشند. این مقاله الگوی سازمان‌های ایمان محور به همراه معرفی اعتقادات اجتماعی برای چارچوب اهداف انجمن را تشریح می‌کند و سازمان‌های ایمان محور که حساس به حق انتخاب آزاد هستند با کشف اعتقادات برای دیگر

Arnive of SID

www.SID.ir

اعضای گروه‌ها بدون سرمایه گذاری کردن خودشان در اعتقادات ارزیابی و صورت می‌گیرند. رقابت مذهبی کشورها با همدیگر و مقایسه کشور مصر نسبت به دیگر کشورها از موضوعات محوری این مقاله می‌باشد.

مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری پژوهش

دیدگاه نهادهای مذهبی و ایمان گرایی

سازمان‌های ایمان محور، سازمان‌هایی مردم نهاد هستند که در دهه‌های اخیر جایگاه خود را به‌عنوان سازمان‌هایی اثر بخش در پیشبرد خدمات احتماعی تثبیت کرده‌اند. اگر چه تأسیس چنین سازمان‌هایی در دهه‌های گذشته رشد قابل ملاحظه‌ای داشته، ولی تعریف‌های علمی از چیستی این سازمان‌ها پیشرفت چشمگیری نداشته است. چنان که دی. هیون[1] بیان می‌کند : با این همه هنوز هم تعریف دقیقی از سازمان‌ها به عمل نیامده است و همچنان در مورد این سازمان‌ها، تعریف‌ها به سوی گیج‌کنندگی و چند پارگی گرایش دارد. (دهاون مارک[2]، ۲۰۰۴: ۶). با وجود این، به برخی از تعریف‌ها که از سازمان‌های ایمان محور ارائه شده می پردازیم.

سازمان ایمان محور، به سازمان، گروه، برنامه، یا پروژه‌ای اطلاق می‌شود که خدمات انسانی را که با عامل ایمان تنیده شده ارائه می‌دهد. عامل ایمان، بخش جدایی ناپذیر سازمان است که از طریق رهبران، نیروی کار، و داوطلبان آن ابراز می گردد و به خدمات آنها گره خورده است (کالهون و کوهل[3]، ۲۰۰۳ : ۱۵). سازمان‌های غیر انتفاعی ایمان محور که معمولاً واژه مخفف "*FBO*" برای آنها استفاده می‌شود، شامل همه سازمان‌های غیر انتفاعی مذهبی می‌شود (والیس[4]، ۱۹۹۹ : ۲۹). واژه "*FBO*" سازمان‌هایی را که رسالتشان به‌طور کامل مذهبی است مثل یک کلیسای خاص یا واحد مذهبی یا سازمان‌هایی که میان مسائل مذهبی و اجتماعی ارتباط برقرار می‌کنند، پیوند می‌دهد؛ مثل ارتش رستگاری. اما در تعریف گسترده می‌توان گفت این سازمان‌ها که اهداف خاصی همچون ارتقای ارزش‌های جامعه، افزایش خدمات عمومی و رفاه مردم و... را دارند، وابسته‌اند (کرامر فردریکا[5]، ۲۰۰۷ : ۱۷).

در سال ۲۰۰۳، راهنمای امریکورپز[6] تعریف ذیل را از سازمان‌های ایمان محور شهری به عمل آورد: یک اجتماع عبادی مذهبی (کلیسا، مسجد، کنیسه، یا معبد).

یک سازمان، برنامه، یا پرو/ژه که از سوی یک اجتماع عبادی مذهبی حمایت مالی یا میزبانی می‌شود (خواه این شرکت یا سازمان ثبت شده یا ثبت نشده باشد).

یک سازمان غیر انتفاعی که از سوی یک اجتماع عبادی مذهبی یا اعضای هیات مدیره و اعضای یک سازمان که از لحاظ مذهبی برانگیخته شده اند، تأسیس می‌شود و این امر به وضوح در نام، ایجاد و بیانیه رسالت آن سازمان که نهادی از نظر مذهبی تحریک شده است- جلوه می‌کند.

و در نهایت همکاری بین سازمان‌هایی که قبلا به صورت آشکارا یا ضمنی بیان شدند، با یکدیگر سازمان ایمان محور ایجاد می‌کنند (راهنمای امریکوپرز[7]، ۲۰۰۳ : ۲). دربیان ویژگی‌های متناسب با سازمان‌های ایمان محور، میلو فسکی و سینان[8] (۱۹۹۷) ویژگی‌های خاصی را که به تمایز این سازمان ایمان محور از دیگر سازمان‌های ایمان محور جامعه مدنی کمک می‌کنند، شناسایی می‌کنند:

۱. این نهادها به نیاز مردم در جوامعشان رسید گی می‌کنند، اما به‌طور هم زمان انواع مختلفی از اهداف را علاوه بر وظایف ویژه در حوزه خدمات اجتماعی ارائه می‌دهند.
۲. بیشتر این سازمان‌ها رسالت به هم پیوسته «شهادت دادن» به احیای سنت ایمان را دارا هستند.

1. De.Heaven
2. Dehaven, Mark
3. Calhon&Kohl
4. Wallis
5. Kramer Fredrica
6. Americorps guidance
7. Americorps Guidance
8. Milofsky & cnaan

Arhive of SID

www.SID.ir

۳. چون فرایند خدمات بر اعتبار معنوی، ارتباط عاطفی و شکل‌گیری جامعه تأکید می‌کند، به کارگیری سنجه‌های عینی که از سوی سازمان‌های حکومتی وحرفه ای به کار برده می‌شود، کار دشواری می‌شود.

۴. سازمان‌های مردم نهاد به خصوصا سازمان‌های ایمان محور لزوماً در جستجوی رشد و قبضه «بازار» نیستند و دارای ارزش‌های هستند که صراحتاً با حمایت‌های مالی گروه‌های دینی اختلاف دارند. در ادامه به مهمترین دیدگاه‌ها در این مقاله پرداخته می‌شود:

نظریه سنتی و سازه انگیزشی توانمند سازی

راپاپورت،زیمرمن، دانست و کیفر[1] مهمترین نقش‌ها را در توسعه، نظریه توانمندسازی دانسته‌اند. راپاپورت توانمندسازی را راهی می‌داند که از طریق آن مردم بر زندگیشان از طریق مشارکت فعال با تأکید بر نقاط قوتشان کنترل به دست می آورند. توماس و ولتهوس توانمند سازی را به‌عنوان افزایش انگیزش درونی وظایف در چهار مجموعه از شناخت که بیانگر جهت‌گیری فرد به نقش‌های کارایی اش تعریف کردند. چهار بعد ارزیابی، که مؤلفه‌های شتاختی انگیزش درونی را تشکیل می‌دهد عبارتاند از: اثر گذاری، شایستگی، معناداری و قدرت انتخاب (مچو لینی[2]، ۱۹۹۸). به‌طورکلی با مرور ادبیات توانمندسازی دو دیدگاه کلی در خصوص توانمندسازی وجود دارد: کوپین و اسپرینتزر[3] آن را به رویکرد مکانیکی و ارگانیکی، کانگر و کاننگو آن را به سازه ارتباطی و انگیزشی، منون آن را به صورت دیدگاه سنتی توانمندسازی و دیدگاه سازه انگیزشی توانمندسازی تقسیم بندی نموده است (عبداللهی، بیژن، ۱۳۸۴). در این دیدگاه توانمندسازی مترادف با واگذاری قدرت و اختیار به افراد با قدرت کمتر است. مثلاً اگر کارکنان سطوح پایین تر در سازمان قدرت کافی برای انجام کار به‌طور اثربخش نداشته باشند، توانمندسازی بر واگذاری قدرت و اختیار تصمیم گیری دلالت دارد. کانتر[4] نماینده دیدگاه سنتی به توانمندسازی است. از نظر وی استراتژی‌های توانمندسازی شامل مسطح کردن سلسله مراتب، عدم تمرکز، کاهش تعداد موانع تصمیم‌گیری، گشودن کانال‌های ارتباطی، ایجاد پایگاه دانس و اطلاعات به‌طور گسترده در سازمان‌ها، حمایت گری و اجرای برنامه‌های آموزشی است (منون[5]، ۱۹۹۵). لندن[6] توانمندسازی را تضمین این که کارمند برای انجام وظایفش اختیار دارد تعریف کرده است. کانتر توانمندسازی را به‌عنوان کارکردی از کل ابزارهای قدرت در نظر می‌گیرد که کارکنان سازمان در اختیار دارند. بزعم وی ابزارهای قدرت در سازمان شامل اطلاعات، منابع و حمایت می‌باشد (ملهم[7]، ۲۰۰۴). چنین برداشتی از توانمندسازی این اشاره ضمنی را دارد که آنچه که داده می‌شود، می‌تواند پس گرفته شود. بنابراین فرد با اجازه دیگری عمل می‌کند (ابطحی، سید حسین، عاسبی، سعید، ۱۳۸۶). کانگر و کاننگو[8]، توانمندسازی را به عنوان سازه انگیزشی در نظر می گیرند و آن را به صورت «قادر ساختن» معنی می‌کنند. از نظر آن‌ها قادر ساختن به ایجاد شرایطی برای ارتقای انگیزشی اطلاق می‌گردد که به وسیله آن احساس کارآمدی فردی به‌منظور انجام موفقیت آمیز وظایف توسعه می یابد. توماس و ولتهوس[9] براساس دیدگاه کانگر و کاننگو یک مدل شناختی پیچیده‌تری را برای تبیین توانمندسازی ارائه داده‌اند. آنها توانمندسازی را افزایش انگیزش درونی وظایف نامیدند. تفاوت این دیدگاه با دیدگاه کانگر و کاننگو در این است که در رویکرد قبلی قضاوت افراد بر طبق کارآمدی فرد صورت می‌گیرد و این قضاوت انعکاس اطلاعات و وقایع عینی می‌باشد. مفهوم مهم دیگر ارزیابی وظایف است که هسته مرکزی مدل را تشکیل می دهد. ارزیابی وظایف علت تقسیم و بی واسطه

1. Rappaport, Zimmerman, Dunts, Kieffer
2. Matthew Linney
3. Quinn & Spreitzer
4. Kantre
5. Menon
6. London
7. Melhem
8. Conger & Kanungo
9. Thomas & Veltheuse

Arnive of SID

www.SID.ir

رضایت و انگیزش درونی وظایف است. این ارزیابی وظایف در درون فرد اتفاق می افتد و به خود وظیفه اشاره می کند، تا به زمینه وظایف یا پاداش و تنبیه دیگران (توماس و همکاران[1]، ۱۹۱۰). زیمرمن[2] یک چارچوب مفید برای فهم توانمندسازی روانشناختی ارائه کرده است. در این چارچوب توانمندسازی روانشناختی به سه مؤلفه مرتبط به هم، درون فردی، تعاملی و رفتاری دسته‌بندی شده است (پیترسون و همکاران، ۲۰۰۶). آن‌ها قدرت را پدیده‌ای پیچیده و چند بعدی می دانند که تعریف آن به‌دلیل گستردگی مفاهیم مرتبط با آن یعنی نفوذ، کنترل و سلطه دشوار است (ابطحی، سیدحسین، عاسبی، سعید، ۱۳۸۶).

نظریه قانون طبیعی، مطلوبیت گرایی و توزیع مجدد فقرزدایی اسلامی

اگر چه فقر زدایی همواره در جوامع گوناگون از الویت خاصی برخور دار نبوده مع هذا نگرانی راجع به مسئله فقر پیوسته مد نظر جوامع مختلف بوده است. مفاهیم و نمودهای مختلفه فقر همیشه از جمله موضوعات مورد مطالعه مورخان، فیلسوفان، جامعه شناسان و اقتصاد دانان را تشکیل داده است. عوامل ایجاد فقر متنوع وشامل عدم کارایی در نظام اداری و اجرایی حمایت‌های درآمدی تا بی عدالتی نظام اقتصادی، اجتماعی می‌شوند. راه‌های فقر زدایی که تا کنون پیشنهاد شده اند شامل اصلاح نظام تأمین اجتماعی، دخالت دولت در بازار کار و تغییرات اساسی در شکل سازمان‌های اقتصادی و اجتماعی است (خرمی، فرهاد، ۱۳۷۵). طرفداران قانون طبیعی توزیع درآمد معتقدند که در شرایط رقابت کامل افراد تنها مستحق بهرمندی از کوشش خود هستند و نه بیشتر و یا به عبارت دیگر "هر فرد به اندازه کوشش خود "شعار این گروه محسوب می‌شود. طبق قانون طبیعی درآمد، فقر اساساً علل درونزایی داشته، لذا نقشی برای دخالت دولت تصور نمی‌شود و اگر انتقالی از اغنیا به فقرأ به صورت فردی یا گروهی صورت بگیرد باید به‌صورت داوطلبانه باشد (خرمی، فرهاد، ۱۳۷۵). بیش از یک صد سال پیش در مکتب مطلوبیت‌گرایی که پیشگام آن جان استورات میل[3] است پیشنهاد شده است که هدف هر جامعه باید بیشینه نمودن کل رفاه اجتماعی باشد. بدین معنا که اگر از نظر جبری n فرد در جامعه باشند و تابع مطلوبیت فرد i ام را U_i بنامیم، آن گاه رفاه اجتماعی یعنی تابعی از مطلوبیت افراد آن جامعه و به شکل روبرو خواهد بود:

$$W=f(u_1,u_2,u_3,....u_i,....u_n)$$

تابع فوق به تابع ضمنی رفاه اجتماعی مطلوبیت گرایی معروف است. لازم به توضیح است که در اصل مکتب مطلوبیت گرایی فرض بر این نهاده شده بوده که تابع رفاه اجتماعی عبارت از حاصل جمع مطلوبیت‌های افراد جامعه باشد. اما امروزه در اقتصاد مدرن رفاه عنوان تابع رفاه اجتماعی مطلوبیت گرایی به تابعی از نوع تابع فوق اطلاق می‌شود. در تابع مذکور تحت شرایط برابر افزایش مطلوبیت هر یک از افراد جامعه موجب افزایش رفاه اجتماعی می‌شود بدین معنا که حتی افزایش مطلوبیت تنها در یک فرد بدون کاهش در مطلوبیت فرد دیگری منجر به افزایش رفاه اجتماعی می‌گردد.

از طرف دیگر عدل در اسلام از چنان مرتبه عظیمی برخوردار است که در میان اصول پنجگانه اعتقادی توحید، نبوت، معاد، عدل و امامت قراردارد و اصل لاضرر با مفهوم بهبود پارتویی در اقتصاد رفاه انگلوساکسون مطابقت دارد. از این اصل چنین بر می‌آید که در نظریه فقر زدایی اسلامی، بهبود وضع اقتصادی فقرا نباید موجب کاهش مطلوبیت دیگر اقشار درآمدی گردد. سوم آنکه طبق نظریه فقرزدایی اسلامی سه عامل کار، محصول کار که ایجاد مالکیت می نماید و نیاز، عوامل تعیین کننده توزیع مجدد درآمد به نفع فقرای جامعه‌اند. چهارم آنکه در اسلام مواسات به معنای دعوت به همکاری و شرکت دادن دیگران در اموال خویش و ایثار به مفهوم ترجیح دادن و برتر شمردن و مقدم داشتن دیگران در اموال خویشتن به منظور جلب رضایت خداوند است و به

1. Thomas & Veltheuse
2. Zimmerman
3. John Stuart Mill

Arhive of SID

www.SID.ir

علاوه اسلام، تعاون و تعاطف را قویاً تشویق و توصیه می‌کند. این خصایص والای اخلاقی در اقتصاد رفاه انگلوساکسونی در قالب و مفهوم نوعدوستی و توسعه اجتماع محلی خلاصه می شوند (خرمی، فرهاد، ۱۳۷۵).

نظریه توسعه پایدار شهری و اجتماعات محلی

"نظریه توسعه پایدار شهری، حاصل بحث‌های طرفداران محیط زیست درباره مسائل زیست محیطی به خصوص محیط زیست برای حمایت از منابع محیطی عرضه شد. توسعه پایدار شهری نیازمند شناسایی توسعه پایدار شهری است که به دنبال نظریه محدودیت‌های محیطی برای فعالیت‌های انسانی در ارتباط با شهرها و تطبیق روش‌های طراحی در این محدودیت‌هاست. در این نظریه موضوع نگهداری منابع برای حال و آینده از راه استفاده بهینه از زمین و وارد کردن ضایعات به منابع تجدید ناپذیر مطرح است. نظریه توسعه پایدار شهری موضوع‌های جلوگیری از آلودگی‌های محیط شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت‌های تولید محلی، ناحیه‌ای و ملی، حمایت از بازیافت‌ها، عدم حمایت از توسعه‌های زیانبار و از بین بردن شکاف میان فقیر و غنی را مطرح می کند. این نظریه، پایداری شکل شهر، الگوی پایدار سکونتگاهی، الگوی موثر حمل و نقل در زمینه مصرف سوخت و نیز شهر را در سلسله مراتب ناحیه شهری بررسی می‌کند (زرآبادی، توکلی، ۱۳۸۸). توسعه پایدار در مقیاس محله به معنای ارتقاء کیفیت زندگی در شهر، شامل همه ویژگی‌ها و اجزاء می‌باشد. مانعی که نتیجه کاهش زیست محیطی، فرهنگی، سیاسی، اداری، اجتماعی و اقتصادی بدون ایجاد مانعی برای نسل آینده منابع طبیعی و افزایش کمبودهای محلی است (بارتون هوگ[1]، ۲۰۰۳).

روش تحقیق

نوع تحقیق در این مقاله از نظر هدف، علمی اکتشافی و روش مطالعه با محتوا و ماهیت توصیفی- تحلیلی می‌باشد که در آن علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای (با استفاده از منابعی از قبیل کتاب، مقاله، پایان‌نامه، اطلاعات سازمان‌ها، ادارات و...)، از بازدید میدانی (پیمایش) و تکمیل پرسشنامه و مصاحبه از افراد شاخص در محله، مرتبط با اهداف تحقیق استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق را همه محلات منطقه یک تهران تشکیل می‌دهند که از بین آنها تعداد ۱۰ محله منتخب از ۲۶ محله منطقه یک شهر تهران مورد بررسی قرار گرفته است (مثل مؤسسه خیریه امام علی (ع) به نام همای رحمت، مؤسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان به نام محک، خیریه بهنام دهش‌پور، آسایشگاه کهریزک به نام گروه بانوان نیکوکار). با توجه به جمعیت منطقه در سال ۱۳۹۰ برابر با ۴۳۹۴۶۷ نفر، تعداد افراد نمونه با فرمول کوکران برابر با ۲۵۵ نفر است که بین تمام محلات به صورت سیستماتیک پخش و پرسشگریبه عمل آمده است. نتایج داده‌های گردآوری شده از طریق نرم‌افزار SPSS و برنامه‌های جانبی Excel ارزیابی گرفته و در نهایت با تحلیل و ارزیابی داده‌ها تعداد ۱۰ محله در منطقه دارای سازمان‌های ایمان محور بوده که برای آنها بحث و کنکاش انجام گرفته است. با توجه روش تحقیق میدانی، سازمان‌های ایمان محور در محله‌های منتخب به اندازه ی رضایت مردم در پرسشنامه در منطقه یک شهر تهران باعث تقویت توسعه پایدار محله‌ای شده است و این سازمان‌ها در راستای تقویت توانمند سازی و کاهش مشکلات ناشی از فقر محله‌های شهری مهمترین اثرات را مستقیماً دارا می باشند. تفاوت این نهادها از حیث عملکرد نیز با دیگر این سازمان‌ها در محلات مختلف منطقه یک شهرتهران در تامین خدمات اجتماعی- آموزشی، بویژه نیازهای اساسی ساکنان با توجه به پرسشنامه و رضایتمندی شهروندان می‌باشد، و این به‌دلیل درصد بسیار بالای مشارکت مردم محلات منتخب به ویژه محله ازگل،محله تجریش و محله شهرک محلاتی با توجه به بازدیدهای عملی و پیمایشی صورت گرفته در منطقه است. با توجه به این که سازمان‌های ایمان محور به نوعی یک سرمایه اجتماعی هستند که با هم در مدیریت و توسعه پایدار محله‌های منطقه یک شهر تهران جایگاه بسزایی در ارائه انواع خدمات اجتماعی و اقتصادی به ساکنان دارند و این جایگاه سازمان‌ها باعث

1. Barton Hugh

Arnive of SID

www.SID.ir

کاهش مشکلات ناشی از فقر در منطقه شده است، این سازمان‌ها و نهادها در بین اقشار مختلف از حیث پایگاه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی تفاوت‌های زیادی از لحاظ عملکرد نداشته و فقط در سه محله تجریش و ازگل و محلاتی این پایگاه‌ها نسبت به دیگر پایگاه‌های محلات فعالیت و عملکرد زیادی از لحاظ دسترسی به خدمات برای مردم محلات منطقه دارا می‌باشند.

محدوده و قلمرو پژوهش مورد مطالعه

تهران در کوهپایه‌های جنوب کوه‌های البرز مرکزی قرار گرفته است این شهر در موقعیت جغرافیایی در ۵۰ درجه و ۳۳ دقیقه الی ۵۱ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳۵ دقیقه الی ۳۵ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی واقع گردیده است.

تهران دارای وسعتی برابر با ۷۱۶/۸۹ کیلومتر مربع است که تقریباً ۴ درصد کل وسعت کشور را در بر می‌گیرد (طرح راهبردی – ساختاری جامع شهر تهران، ۱۳۸۵) ساختار شبکه ای شهر تهران، که شامل نقاط، خطوط و سطوح می‌باشد، هماهنگ با ساختارهای طبیعی و تاریخی و نظام‌های حرکت می‌باشد. جمعیت منطقه یک در سال ۱۳۹۰حدود ۴۳۹۴۶۷ نفر بوده است و رشد سالانه جمعیت و میزان مهاجرپذیری در منطقه ۱ بالاتر از شهر تهران است. از سال ۱۳۵۵ و به‌ویژه بعد از سال ۱۳۶۵، توسعه کلانشهر تهران با رشد خیلی سریع مناطق حومه‌ای که ۳۰ درصد کنونی ۱۲ میلیون نفری را به خود اختصاص داده است، مواجه بوده است (سایت سازمان آمار، ۱۳۹۰).

جدول ۱: نسبت اندازه جمعیت تهران و حومه به درصد

----------	۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵	۱۳۳۵	۱۳۲۵	۱۳۱۵	۱۳۰۵	۱۲۹۵	۱۲۷۹
ایران / تهران	۱۴/۸	۱۴/۱	۱۴/۳	۱۰/۹	۸/۵	۶/۴	۵/۶	۳/۴	۳/۳	۲/۱
جمعیت شهری تهران	۲۴/۱	۲۵/۹	۳۰/۴	۲۶/۶	۲۵/۳	۲۴/۸	۲۶/۳	۲۰/۷	۱۵/۶	۱۰
کلانشهر / حومه	۲۸/۳	۱۳/۲	۶/۲	۳/۱	۲/۵	۲/۴	۲,۶	۲/۹	۳/۳	۳/۸

ماخذ : هورگاد، برنارد-سید محسن، حبیبی، ۱۳۸۶

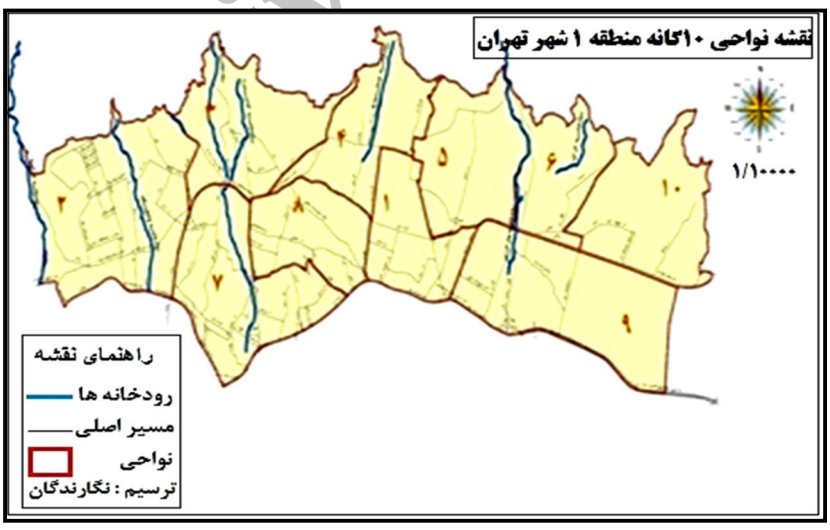

نقشه ۱: نقشه منطقه یک شهر تهران (ترسیم : نگارندگان، ۱۳۹۵)

منطقه ۱ به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین مناطق شهر تهران در حال حاضر با مرز قانونی و ابلاغ شده از شمال مرز شمالی مصوب شورای شهر، ازجنوب بزرگره همای مدرس، صدر، چمران و بابائی، از شرق جاده لشگرک، و از غرب رودخانه درکه می‌باشد و دارای مساحتی حدود ۴۵۷۳,۳۲ می‌باشد و در حال حاضر

Archive of SID

www.SID.ir

دارای ۱۰ ناحیه و ۲۶ محله می‌باشد. از نظر محدوده گسترش کالبدی، محدود شمال شهر تهران از حدود دهه ۴۰ تاکنون یکی از بخش‌های مهم شهر تهران به حساب می‌آمده است. در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ با وجود خالی بودن مناطق جنوبی و شرق منطقه یک تمایل به ساخت وساز در نواحی شمالی در محدوده ارتفاعی ۱۶۰۰ تا ۱۸۰۰ بیشتر بوده است.. مقایسه شاخص‌های کالبدی بیانگر روند افزایش تراکم در این منطقه است. نقشه ۱ گویای این واقعیت می‌باشد (مهندسین مشاور بافت شهر، ۱۳۸۵).

بحث و یافته‌های پژوهش

شاید نتوان به روشنی اولین سازمان‌های ایمان محور را در تاریخ بشر شناسایی کرد، اما می‌توان گفت از زمانی که دین در زندگی جوامع وارد شده، وجود چنین سارمان‌هایی دور از ذهن به نظر نمی‌رسد. از آنجا، که یکی از ارکان همه ادیان الهی، نوع دوستی و کمک‌های بشر دوستانه است، بدیهی است که با ظهور دین در عرصه اجتماعی جوامع گروه‌ها یا سازمان‌هایی برای پاسخ به دعوت خداوند شکل بگیرند. به‌طورکلی سازمان‌های ایمان محور برای سیاستگذاران جذاب هستند ؛ چرا که به نظر می‌رسد بر صرفه جویی، پاسخگویی فردی، حاکمیت کمتر، حساسیت پذیری و انعطاف‌پذیری در فراهم سازی خدمات اجتماعی تأکید می‌کنند (کولون مولفولدا[1]، ۲۰۰۸: ۲۱). سازمان‌های ایمان محور در جوامع جهانی شده امروز، همگی به دنبال جلب مشارکت‌های مردمی و با تخصص‌های مختلف هستند بگونه ای که آثار فضایی آنها نشأت گرفته از همین مشارکت‌های مردمی است. سابقهٔ شکل گیری جامعهٔ مدنی در ایران را شاید بتوان در دورهٔ صفویه یافت که با ظهور طبقات و گروه‌های اجتماعی و فعالیت آنها در مناسبات اجتماعی و سیاسی دگرگونی‌هایی در تاریخ ایران پدید آمد. از جملهٔ این طبقات و گروه‌های جدید در کنار گروه‌های سنتی مثل اشرافیت زمین دار و اشرافیت دربار طبقهٔ روحانیت که در دوره‌های بعد نقش تعیین کننده‌ای در تحولات و جریانات سیاسی و اجتماعی داشتند و نیز طبقهٔ تجار نیرو مندی که در نتیجهٔ توسعه تجارت و توسعهٔ ارتباط با غرب به‌تدریج ظاهر شدند. با روی کار آمدن حکومت قاجار گروه‌های سنتی به حیات خود ادامه دادند اما روحانیت در این دوره در بیداری مردم جامعه در برخورد با مشکلات خارجی گسترهٔ وسیعتری از مشارکت در صحنه سیاسی و اجتماعی را برعهده گرفت و نیز پیوند بین روحانیت و بازار برقرار گردید که بعدها دگرگونی‌های سیاسی اجتماعی ایران اثرات مهمی را برجای نهاد. همچنین در این دوره در نتیجهٔ روند صنعتی شدن و پیچیده شدن روابط اقتصادی و اداری جامعه شاهد ایجاد طبقهٔ روشنفکران هستیم که با افزایش نقش آنها در اداره امور میزان اثرگذاری آنها دگرگونی‌های اجتماعی افزایش می‌یابد. با پیروزی انقلاب مشروطه، نظام مشروطه به سمت حزب گرایی و فرقه گرایی رفت و تا زمان استقرار کامل سلطنت رضاخان دو حزب سیاسی تأسیس شد شامل حزب اعتدال و حزب دموکرات. با ورود اندیشهٔ جدید غرب به ایران از طریق اشخاصی که برای نخستین بار با صاحبان این فکرها که به ایران در قالب‌های گوناگون، تبلیغی، سیاحتی و مانند آن رفت و آمد داشتند با ایرانیانی که به دلایل مختلف به اروپا رفتند و با پدیده‌ها و ابزارهای اجتماعی غرب بویژه نهادهای جمعی آشنا شده یا حتی به عضویت آن درآمدند و تأثیر بسزایی در شکل گیری نهادها و انجمن‌های بعدی داشتند (دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، ۱۳۸۰: ۲۲). عامل دیگری که در پدید آمدن انجمن‌ها مؤثر بود می‌توان به نظام نامه انتخابات اصنافی دور اول مجلس شورای ملی مصوب ۱۷ شهریور ۱۲۸۵ اشاره داشت که در آن بر تشکیل انجمن‌های برای نظارت بر انتخابات در شهرهای ایران اشاره شده است. ورود انجمن در صحنه فعالیت‌های سیاسی برای دفاع از مشروطیت موجب شد تا مخالفان مشروطه نیز به منظور مقابله با این موضوع اقدام به ایجاد انجمن‌هایی نمایند که این رشد روزافزون انجمن‌ها را در پی داشت. از این دوره به بعد با استبداد رضاخان و سرکوب هر گونه فعالیت حزبی و

1. Colon- Mollfulleda

Arhive of SID

www.SID.ir

آزادی خواهی، تا دو دهه نهادها ی مدنی موجود از میان رفت و هر گونه تشکل و گروه بندی سیاسی و اجتماعی به شدت سرکوب شد. با سرنگونی رضا شاه و جایگزینی محمدرضا پهلوی حزب‌ها و جمعیت‌های سیاسی بار دیگر به صحنه آمدند. بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ با سرکوب حزب‌ها و نیروهای سیاسی بار دیگر در روند جامعه مدنی وقفه ایجاد شد. با روی کار آمدن دموکرات‌ها در آمریکا در سال ۱۳۳۹ عصر دیگری در فعالیت‌های سیاسی آغاز شد. از این دوره به بعد فراز و نشیب‌هایی در فعالیت حزب‌ها و تشکیلات رخ داد و مدام احزاب جدیدی که مولود شرایط اجتماعی و سیاسی جدید بودند شکل می گرفتند که در نهایت تشدید فعالیت همین گروه‌ها و حزب‌ها و مشارکت تودهٔ مردم در مخالفت با ساختار حکومتی نظام سرنگونی رژیم شاهنشاهی و پیروزی انقلاب اسلامی را به همراه داشت، پیروزی انقلاب نقطهٔ عطف مشارکت سیاسی، اجتماعی مردم ایران بود که پس از دوران اولیهٔ استقرار و بعد دوران جنگ تحمیلی و دوران سازندگی، در دورهٔ اصلاحات با تأکید بر مشارکت سیاسی مسیر حرکت بسوی جامعهٔ مدنی عمدتاً در چارچوب مدرن و غربی و در میان طبقهٔ تحصیل کرده بیشتر، شدت گرفت (همان ۲۴). در ایران سازمانهای ایمان محور و مردم نهاد به گونه‌های مختلف فعال می‌باشند. بسترهای اصلی این فعالیت متکی بر ارزشمندی تعاون و همیاری، خیرخواهی و نیکوکاری و هدایت حرَف بوده است. سازمان‌های ایمان محور در ایران باستان سابقه دیرین دارد و در دوره جدید نیز فعالیت انجمن‌های صنفی در بازار توانست، ایران را از بحران مغول عبور دهد (نمازی، حمیدرضا، ۱۳۸۶: ۲۸). بنابراین به‌منظور اثرگذاری و پویایی در عرصهٔ ملی و بین المللی ضروری است که این سازمان‌ها به تغییرات و تحولات بنیادین در ساختار خود پرداخته و همکاری با مراکز دولتی و غیر دولتی و نیز عامهٔ مردم را افزایش دهند و با نیازسنجی و بصیرت کافی به شرایط محلی، ملی و بین المللی نظر کرده اهداف و فعالیت‌ها را تعریف و تعقیب نمایند (نگارندگان، اسفند، ۱۳۹۲).

اما ساختار این سازمان‌ها در ایران را می‌توان به سه نوع سنتی در سطح محلی، نیمه سنتی یا نیمه مدرن در سطح ملی و مدرن در سطح ملی و بین‌المللی تقسیم کرده. شماری از سازمان‌های غیردولتی خیریه‌ای و اعتباری شامل صندوق‌های قرض‌الحسنه به شکل سنتی اداره می‌شوند. مشکلات اداره اغلب این سازمان‌ها در کشور نیمه سنتی یا نیمه مدرن است که به نوعی در حال گذار از سنتی به مدرن هستند، تعداد کمی از سمن‌ها هم از ساختاری مدرن برخوردارند اما بدلیل بهره نگرفتن مناسب از دانش و تجربه‌های بین‌المللی و ظرفیت فنی، فرهنگ همکاری و مبادلهٔ اطلاعات پایین، به روز نبودن آگاهی‌های آنان دربارهٔ عملکرد سمن‌های مدرن بین‌المللی از نظر فنون، ظرفیت و مهارت‌های علمی و تخصصی قابل مقایسه با همتایان خود در دنیا نیستند. بنابراین به‌منظور اثرگذاری و پویایی در عرصهٔ ملی و بین‌المللی ضروری است که این سازمان‌ها به تغییرات و تحولات بنیادین در ساختار خود پرداخته و همکاری با مراکز دولتی و غیردولتی و نیز عامهٔ مردم را افزایش دهند و با نیازسنجی و بصیرت کافی به شرایط محلی، ملی و بین المللی نظر کرده اهداف و فعالیت‌ها را تعریف و تعقیب نمایند (همان، ص ۲۷۶). یکی از اخلاقی‌ترین تدبیرها در تأمین بودجه سمن استفاده از کمک‌های مردمی به صورت نامشخص است تا امکان پولشویی را نیز از بین ببرد. بالاخره اینکه ما در ایران سازمان ایمان محور داریم (یافته‌های نگارندگان، ۱۳۹۲).

Arhive of SID

www.SID.ir

جدول ۲: تعداد سازمان‌های غیردولتی اعم از نهادهای مذهبی و سازمان‌های مردم نهاد و شبعه‌های آن‌ها برحسب نوع فعالیت عمده‌ی سازمان و استان:

استان	نیکوکاری- امورخیریه و بشردوستانه	ورزشی	هنری	سایر
کل کشور	۱۱۴۲	۱۶۱	۱۸۴	۳۳۰
آذربایجان شرقی	۱۹	۸	۱۵	۱۱
آذربایجان غربی	۱۱	۲	۴	۹
اردبیل	۱۳	۱	۰	۱
اصفهان	۳۲۳	۱۰	۱۳	۱۵
ایلام	۱۲	۳	۲	۲۵
بوشهر	۱۴	۹	۱۶	۶
تهران	۱۵۲	۲۲	۲۲	۱۰۱
چهارمحال و بختیاری	۳۸	۲	۱۳	۱۸
خراسان	۱۳۱	۶	۱۲	۱۱
خوزستان	۴۶	۰	۸	۵
زنجان	۶	۱	۲	۲
سمنان	۱۸	۱	۰	۱
سیستان و بلوچستان	۱۹	۱	۰	۱۱
فارس	۷۶	۱۱	۷	۳۰
قزوین	۶	۶	۹	۸
قم	۲۰	۴	۴	۳
کردستان	۱۰	۵	۲	۳
کرمان	۱۹	۲	۴	۱۱
کرمانشاه	۱۹	۶	۱۲	۶
کهگیلویه وبویراحمد	۹	۲	۶	۰
گلستان	۱۳	۲۱	۷	۶
گیلان	۱۲	۱	۰	۳
لرستان	۱	۱۵	۱	۰
مازندران	۱	۱۵	۱	۰
مرکزی	۵۳	۷	۴	۱۶
هرمزگان	۱۴	۳	۳	۳
همدان	۲	۳	۶	۱۰
یزد	۶۳	۶	۵	۹

منبع: (www.moi.ir)

امروزه با گسترش و غلبه فرایندهای جهانی شدن در شهرهای جهان، می توان شاهد ایجاد و توسعه مراکز و نهادهای خودجوش و درونزایی در محله‌های مختلف شهرها بود که ماهیت‌های گوناگونی دارند. دسته ای از این نهادها، دارای ماهیت مذهبی-فرهنگی (ملیتی) هستند که به ارائه انواع خدمات و فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در این محله‌ها مشغول هستند. هر کدام از گروه‌های مذهبی اعم از مسلمان، مسیحی، یهودی و ادیان شرقی در این تشکل‌های نهادی گردآمده اند و غالبا فعالیت‌های گسترده ای در این محله‌ها دارند بگونه ای که جزئی از پیکره اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی این شهرها به حساب می آیند. اهمیت این سازمانها تا به آن حد است که شهرداران این شهرها به هنگام تدوین برخی برنامه‌ها و یا اجرا و یا افتتاح پروژه‌های شهری در سطح محلات، از آنها به همکاری و یا حضور، دعوت به‌عمل می‌آورند،

Arhive of SID

www.SID.ir

محله‌های منطقه یک شهر تهران نیز از این مقوله جدا نیستند و حامل این نهادهای فعال و خودجوش در سطح محله‌های مختلف می باشند (منبع: مشاهدات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲)

محله‌های منطقه یک شهر تهران نیز از این مقوله جدا نیستند و حامل این نهادهای فعال و خودجوش در سطح محله‌های مختلف می‌باشند.

جدول ۳: ده نهادهای مذهبی (FBO) منتخب در منطقه ۱ شهر تهران

محله‌های منطقه ۱ شهر تهران	سازمان‌های ایمان محور (FBO)
۱) محله درکه	مؤسسه فرهنگی خیریه انصارالخمینی، خانه سلامت محله درکه، امامزاده سید محمد والی، مسجد جامع و حسینیه درکه ، مسجد علی بن ابی طالب
۲) محله دربند	خانه سلامت دربند
۳) محله تجریش	مؤسسه خیریه بهنام دهش پور، تکیه بازار تجریش، آسایشگاه خیریه کهریزک (به نام گروه بانوان نیکوکار)
۴) محله دارآباد	خیریه مسجد خاتم الانبیاء، خانه سلامت محله دارآباد
۵) محله حکمت	مؤسسه خیریه توانبخشی معلولین ذهنی، تکیه و حسینیه دزاشیب، خانه سلامت حکمت
۶) محله آراج	مسجد جامع و حسینیه آراج
۷) محله ازگل	مؤسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان (محک)
۸) محلاتی	مؤسسه خیریه امام علی (ع) به نام همای رحمت،
۹) محله جماران	حسینیه شیرازی‌ها و تکیه جماران
۱۰) محله نیاوران	اردوگاه شهید باهنر نیاوران

مأخذ : مشاهدات میدانی نگارندگان و یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

تجزیه و تحلیل داده‌ها فرایندی چند مرحله ای است که طی آن، داده‌هایی که از طریق بکارگیری ابزارهای جمع آوری اطلاعات در نمونه آماری فراهم آمده اند، خلاصه سازی، کد بندی، دسته بندی و در نهایت پردازش می شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباط‌ها بین این داده‌ها، به منظور آزمون فرضیه‌ها فراهم آید. در این بخش برای تجزیه و تحلیل پاسخ‌های جمع آوری شده از ۲۵۵ شهروند، از روش‌های آمار توصیفی نظیر جداول فراوانی، درصدها، نمودارها و شاخص‌های آماری میانگین و انحراف استاندارد، به منظور خلاصه سازی و توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی(دموگرافیک) نمونه استفاده شده است. روش آمار استنباطی که برای آزمون فرض‌ها و همبستگی بین متغیرها استفاده شده است، شامل آزمون t تک نمونه‌ای است که در معادله ۱ شرح داده شده است:

معادله (۱)

$$\begin{cases} H_0: \mu = 0 \\ H_1: \mu \neq 0 \end{cases}$$

که در آن H_0 یا فرض صفر، به معنای نادرست بودن فرضیه مورد نظر و عدم وجود رابطه بین دو متغیر است و H_1 یا فرض مقابل، به معنای درست بودن فرضیه و وجود رابطه معنی‌دار بین دو متغیر است. آماره آزمون، t، به صورت معادله ۲ زیر محاسبه می‌شود:

معادله (۲)

$$t = \frac{\bar{x}}{\sqrt{s^2/n}}$$

$\bar{x}$: میانگین پاسخ‌های سوالات مربوط به فرضیه مورد نظر

s^2 : واریانس پاسخ‌های سوالات مربوط به فرضیه مورد نظر

n : حجم نمونه

دلیل استفاده از این آزمون بخاطر این است که می خواهیم معنی دار بودن یک فرضیه را بر اساس پاسخ‌های یک پرسش آزمون کنیم. هر چه گزینه‌های بالاتر که نشان دهنده تایید فرضیه مورد نظر از طرف

Arhive of SID

www.SID.ir

پاسخ دهنده است، بیشتر انتخاب شود، مقدار آماره t که براساس فرمول بالا بدست می‌آید بزرگتر خواهد بود و هر چه آماره t بزرگتر باشد، نشان دهنده این است که فرض H_1 مورد تاییدتر است. اگر مقدار آماره t از یک مقدار مشخص که بوسیله جداول آماری بدست می‌آید بزرگتر باشد، به این معنی است که فرضیه پژوهش مورد تایید قرار گرفته است. شاخصی که نشان دهنده پذیرفته شدن فرضیه پژوهش یا فرض H_1 است، شاخص p مقدار آزمون می‌باشد. اگر p مقدار یک آزمون کمتر از سطح معنی داری مورد نظر باشد، فرض H_1 پذیرفته می‌شود. یعنی فرضیه آزمون مورد تایید قرار می‌گیرد. معمولا سطح معنی داری آزمون را برابر با ۵ درصد در نظر می‌گیرند. بنابراین در هر کدام از آزمون‌ها که p مقدار کمتر از ۵ درصد باشد، فرض H_1 را خواهیم پذیرفت. برای ارزیابی پایایی یک پرسشنامه، شیوه‌های مختلفی وجود دارد. یکی از این روش‌ها، استفاده از ضریب آلفای کرونباخ است. اگر ضریب آلفای کرونباخ را با α نشان دهیم، در این صورت معادله شماره ۳ به این صورت می باشد :

معادله (۳) :

$$\alpha = \frac{k}{k-1}\left(1 - \frac{\sum_{i=1}^{k} S_i^2}{S^2}\right)$$

k= تعداد سوالات

S_i= انحراف معیار پاسخ‌های نمونه پیش آزمایی، برای سوال i ام

S= انحراف معیار پاسخ‌های نمونه پیش آزمایی، برای همه سوالات

اگر ضریب آلفای کرونباخ، بزرگتر از ۰,۷ باشد می‌توان گفت که پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. در تحقیق حاضر، به‌منظور ارزیابی پایایی پرسشنامه، نمونه‌ای شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون گردید.

ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده برابر ۰,۷۳ می‌باشد. از آنجایی که ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده بزرگتر از ۰,۷ می‌باشد، پرسشنامه تهیه شده، از نظر پایایی قابل قبول است.

الف) آزمون فرضیات

- نهادهای مذهبی در پایدار محله ای، خصوصاً توسعه پایدار محلات منطقه یک شهر تهران چه عملکردی می‌توانند داشته باشند؟

جدول۴: نتایج آزمون t برای آزمون فرض

فرضیه	میانگین پاسخ‌ها	انحراف معیار پاسخ‌ها	آماره آزمون	P مقدار
اول	۳,۴۹	۰,۸۳	۹,۴۶	۰,۰۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول مشاهده می‌شود که p مقدار آزمون تا سه رقم اعشار برابر صفر است. از آنجایی که p مقدار آزمون کمتر از ۵ درصد است، بنابراین فرض H_0 رد شده و فرض H_1 تایید می‌شود.

جدول ۵: مهمترین نهادهای مذهبی در منطقه را کدام سازمان می‌دانید؟

متغیر	فراوانی	درصد
موسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان (محک) در محله ازگل	۱۷۶	۶۹
موسسه حمایت از کلیه افراد سرطانی (خیریه بهنام دهش پور) در محله تجریش	۲۳	۹
موسسه خیریه امام علی (ع) (همای رحمت) در محله شهرک محلاتی	۱۸	۷,۱
آسایشگاه کهریزک (گروه بانوان نیکوکار) در محله تجریش	۳۸	۱۴,۹
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

Arhive of SID

www.SID.ir

جـدول ۴، نشـان می‌دهـد کـه بیشـترین تعـداد پاسخ‌دهنده‌گان، مؤسسه حمایت از کودکان مبـتلا بـه سرطان (محک) را مهمترین مؤسسـه ایمـان محـور در منطقه یک تهران می‌داننـد. پـس از آن، گـروه بـانوان نیکوکار در محله تجریش مهمتـر معرفـی شـده اسـت. مؤسسه خیریه بهنام دهش پور در تجـریش و مؤسسـه خیریـه امـام علـی (ع) در محلـه شـهرک محلاتـی در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

جدول ۶: کدام یک از نهادهای مذهبی زیر در محله شما استقرار و فعالیت دارند؟

متغیر	فراوانی	درصد
مساجد، کلیساهای محلی، معابد و کنیسه‌ها	۱۰۴	۴۰,۸
انجمن‌های حمایت از افراد بی‌سرپرست	۳۲	۱۲,۵
بنیادها و موسسه‌های خیریه و نیکوکار	۸۸	۳۵,۵
سازمان‌های غیردولتی خیریه‌ای و اعتباری شامل صندوق‌های قرض الحسنه	۳۱	۱۲,۲
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول ۵ بـه نظـر اکثریـت شـهروندان، مسـاجد و کلیسـاهای محلـی و سـپس بنیادهـا و موسسه‌های خیریه و نیکوکار در رتبه بعدی قرار دارند که این نشان از فعالیـت و اسـتقرار ایـن سـازمان‌ها در محله می باشد

جدول ۷: در منطقه یک شهر تهران با کدام یک از سازمان‌های مردم نهاد آشنایی بیشتری دارید؟

متغیر	فراوانی	درصد
اردوگاه شهید باهنر در محله نیاوران	۴۰	۱۵,۷
مجموعه شهربانو (مهرآفرین) در محله دربند	۶۱	۲۳,۹
بیمارستان مسیح دانشوری در محله دارآباد	۱۳	۵,۱
شورایاری‌ها و سرای محلات در تمام محلات	۱۴۱	۵۵,۳
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول ۶ بـه نظـر اکثریـت شـهروندان، شورایاری‌ها و سرای محلات از نهادهایی هستند که در محله فعالیت دارند و از این طریـق مـردم بـا نهادهـای دیگر نیز آشنایی بیشتری پیدا می‌کنند.

جدول ۸: این سازمان‌های در محله شما به کدام یک از عملکردهای زیر بیشترین توجه داشته‌اند؟

متغیر	فراوانی	درصد
توجه در زمینه خدمات اجتماعی-آموزشی	۸۲	۳۲,۲
توجه در زمینه برآوردن نیازهای اساسی ساکنان	۱۱۱	۴۳,۵
توجه به ایجاد مشارکت عمومی متناسب با نیازهای محیطی	۳۸	۱۴,۹
توجه به رشد معنوی، مستمر و پایدار	۲۴	۹,۴
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول ۷ به نظر اکثریت شهروندان، این سازمان‌ها به عملکرد توجه در زمینه برآوردن نیازهـای اساسی ساکنان با ۴۳,۵ درصد و با فراوانـی ۱۱۱ نفـر بیشترین عملکرد را در محله داشته است و ایـن نشـان از فقرزدایی در محله می‌باشد

Arhive of SID

www.SID.ir

جدول ۹ : این سازمان‌ها در محله شما بیشتر چه نوع فرصت را برای ساکنین فراهم می‌کنند؟

متغیر	فراوانی	درصد
توانمند سازی افراد در تعامل و مشارکت مناسب با مدیریت شهرو افزایش اعتماداجتماعی مردم بر یکدیگر	۴۴	۱۷,۳
توانمند سازی در مقابل سلامتی روحی-روانی، اجتماعی و معنوی افراد محله	۲۸	۱۱
توانمند سازی افراد در مقابل عدم امنیت و آرامش اقتصادی، اجتماعی و مسایل سیاسی	۲۵	۹,۸
توانمند سازی افراد در کاهش مشکلات اصلی محله به خصوص مسائل عدم اجتماع پذیری و اعتماد کاذب در محله	۱۵۸	۶۲
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

جدول ۸ نشان می‌دهد که در منطقه یک، سازمان‌های ایمان محور در زمینه توسعه و ترقی ساکنین، بیشترین نقش را در زمینه کاهش بحران‌ها، فقر و مشکلات زیست محیطی دارند. تعامل و مشارکت مناسب با مدیریت شهر نیز در زمینه توسعه و ترقی ساکنین منطقه یک، از کارکردهای مهم سازمان‌های ایمان محور معرفی شده است.

جدول ۱۰ : مهمترین برنامه این سازمان‌ها در محله شما چه بوده است ؟

متغیر	فراوانی	درصد
فقرزدایی ازطریق کمک‌های مالی به افراد، ایجاد پناهگاه و خانه برای بی‌خانمان‌ها و در نتیجه کاهش فقر در محله	۶۱	۲۳,۹
فقرزدایی اجتماعی از طریق اطعام فقرا در محله	۷۷	۳۰,۲
فقر زدایی از طریق کمک به نظافت و سلامت محله	۳۳	۱۲,۹
فقرزدایی با ارائه خدمات اجتماعی و آموزشی و توانمند کردن افراد در مقابل هر گونه مشکلات خاص در محله	۸۴	۳۲,۹
جمع	۲۵۵	۱۰۰

مأخذ : محاسبات نگارندگان

در نهایت شهروندان مهمترین برنامه عملکردی در محله منطقه یک شهر تهران، فقرزدایی با ارائه خدمات اجتماعی و آموزشی و توانمند کردن افراد در مقابل هر گونه مشکلات خاص با ۸۴ فراوانی و سپس فقرزدایی اجتماعی از طریق اطعام فقرا با ۷۷ فراوانی می‌باشد.

در کل با توجه مطالعات صورت گرفته ما در ایران هم سازمان‌های ایمان محور و هم سازمان‌های مردم نهاد داریم و در مناطق و محله‌های مختلف شهر تهران خصوصاً محلات منطقه یک شهر تهران تعدادی از این سازمان‌ها فعال و به عملکرد خودشان ادامه می‌دهند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به پیشینه و مطالعات صورت گرفته از سازمان‌های ایمان محور از نقطه نظرات و دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلف به خصوص رویکرد توانمندسازی، رویکرد فقرزدایی و نظریه‌هایی در باب نهادهای مذهبی و همچنین توسعه پایدار محلات شهری، که محور اساسی این مقاله بود با ویژگی‌های این نوع سازمان‌ها آشنایی پیدا کردیم. این گونه سازمان‌ها که با محوریت ایمان به فعالیت می‌پردازند، هم اکنون دارای میلیون‌ها عضو در سراسر جهان هستند و به‌دلیل ظرفیت ایمانی اش دارای اثر بخشی مضاعف نسبت به دیگر سازمان‌ها هستند. از طرف دیگر این سازمان‌ها به‌دلیل انگیزه‌های درونی تامین خدمات رفاهی و اجتماعی محلات مختلف و ایمانی شان به طور مضاعف ظرفیت اجرای خط مشی‌ها از جمله در راستای توانمند سازی و کاهش مشکلات فقر محلات شهری را دارند. از یک طرف نیز مهمترین عملکرد این سازمان‌ها در منطقه یک شهر تهران، در توانمندسازی افراد و کاهش مشکلات ناشی از فقر شهری و نیز توجه در زمینه‌های خدمات اجتماعی- فرهنگی و آموزشی به‌ویژه نیازهای اساسی ساکنان، توجه به ایجاد

Arhive of SID

www.SID.ir

مشارکت عمومی متناسب با نیازهای محیطی و توجه به رشد معنوی افراد بوده است و از طرف دیگر سازمان‌های داوطلبانه و به خصوص نهادهای مذهبی به‌دلیل ماهیت مبتنی بر فرهنگشان، بیش از سایر سازمان‌ها در توسعه پایدار محله‌ای در منطقه یک شهر تهران مستمر هستند. بنابراین با توجه به مشاهدات میدانی یکی از کارآمدترین ابزارهای اجرایی سیاست‌های دولتی، نهادهای مذهبی در مناطق می‌باشند که به‌دلیل انگیزه‌های درونی و ایمانی‌شان به‌طور مضاعف ظرفیت اجرای خط مشی‌ها را دارند. نتایج بدست آمده که از طریق پرسشنامه در قالب سؤالات مختلف و با حجم نمونه ای برابر با ۲۵۵ شهروند که با استفاده از آزمون‌های استنباطی نظیر ضریب آلفای کرونباخ، آزمون T استیودنت تک نمونه ای و آزمون (p- مقدار) مورد بررسی قرار گرفتند همچنین سازمان‌های ایمان محور در محله‌های منتخب به اندازه رضایت مردم در پرسشنامه در منطقه یک شهر تهران باعث تقویت توسعه پایدار محله‌ای شده است و این سازمان‌ها در راستای تقویت توانمندسازی و کاهش مشکلات ناشی از فقر محله‌های شهری مهمترین اثرات را مستقیماً دارا می باشند. تفاوت این نهادها از حیث عملکرد نیز با دیگر این سازمان‌ها در محلات مختلف منطقه یک شهر تهران در تامین خدمات اجتماعی- آموزشی، به‌ویژه نیازهای اساسی ساکنان با توجه به پرسشنامه و رضایتمندی شهروندان می باشد، و این به‌دلیل درصد بسیار بالای مشارکت مردم محلات منتخب به ویژه محله ازگل،محله تجریش و محله شهرک محلاتی با توجه به بازدیدهای عملی و پیمایشی صورت گرفته در منطقه است. باشند. نتایج حاکی از آن است که در محدوده مورد مطالعه به خصوص ۱۰ محله منتخب از منطقه یک شهر تهران آنچه به‌طور قطع می‌توان از آن یاد کرد، این است که استفاده از ظرفیت مشارکت همراه با ایمان می‌تواند بسیاری از مشکلات غیر قابل حل را جبران نماید و به منظور اثرگذاری و پویایی در عرصهٔ ملی و بین‌المللی ضروری است که این سازمان‌ها در ایران و منطقه یک تهران به تغییرات و تحولات بنیادین در ساختار خود پرداخته و همکاری با مراکز دولتی و غیر دولتی و نیز عامهٔ مردم را افزایش دهند.

با توجه به این که نهادهای مذهبی به نوعی یک سرمایه اجتماعی هستند که با هم در مدیریت و توسعه پایدار محله‌های منطقه یک شهر تهران جایگاه بسزایی در ارائه انواع خدمات اجتماعی و اقتصادی به ساکنان دارند و این جایگاه سازمان‌ها باعث کاهش مشکلات ناشی از فقر در منطقه شده است،این سازمان‌ها و نهادها در بین اقشار مختلف از حیث پایگاه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی تفاوت‌های زیادی از لحاظ عملکرد نداشته و فقط در سه محله تجریش و ازگل و محلاتی این پایگاه‌ها نسبت به دیگر پایگاه‌های محلات فعالیت و عملکرد زیادی از لحاظ دسترسی به خدمات برای مردم محلات منطقه دارا می‌باشد. همچنین یکی دیگر از نتایج مهم این تحقیق حاضر، آگاهی و شناخت، تعلیم و توجه در زمینه‌های خدمات اجتماعی- فرهنگی و آموزشی بویژه نیازهای اساسی ساکنان و به تبع آن تحول در ساختار فرهنگی است. با توجه به این که سازمان‌های ایمان محور که یکی ازسازمان‌های غیردولتی از بین دیگر سازمان‌ها می‌باشد، مدیریت و توسعه پایدار محله‌ای را که توسط خود مردم در محلات مختلف (برنامه‌ریزی توسط مردم نه با مردم و برای مردم) اجرا می‌شود گامی به جلو سوق می‌دهد، و این همان چیزی است که مردم محلات مختلف منطقه یک شهر تهران از آن انتظار دارند، یعنی مشارکت و برنامه‌ریزی توسط خود مردم و همراهی نهادهای مذهبی و مردم نهاد محله‌ای توسط خود مردم، مدیریت و توسعه پایدار محله‌ای را بیشتر در بر خواهد گرفت و در محلات مورد مطالعه نیز این روند گویای تداوم مدیریت و توسعه محله‌ای است، و این یعنی روی آوردن به مدیریت و توسعه محله‌ای توسط خود مردم که یکی از چشم اندازهای تمام محله‌های ایران را تشکیل می‌دهد و تشکیل خواهد داد. در این راستا یز پیشنهادات زیر برای منطقه و محله ارائه می‌شود:

Arhive of SID

www.SID.ir

پیشنهادات

بنابراین پیشنهادات زیر به صورت جزئی ارائه می‌گردد:

- **گام اول در زمینه اطلاع رسانی و آموزش‌های فشرده برای نهادهای مذهبی و مـردم نهـاد:** آموزش و اطلاع رسانی فشرده به آموزش‌هایی غیـر از دوره‌های بلند مدت آموزشی اطلاع رسانی اشاره دارد. برگزاری جلسات اعتقادی بـا تعـداد جلسـات کـم، کلاس‌هـای آموزشـی- اطـلاع رسـانی کوتـاه مـدت، سـخنرانی‌های مـذهبی، نشـریات علمـی – آموزشـی و آموزش‌هـایی از ایـن دسـت در زمـره آموزش‌ها و اطلاع رسانی فشرده قرار می‌گیرد کـه باید مورد توجه قرار گیرند.
- **ایجاد فضای حمایتی برای اعضاء:** این مورد بـه وظیفه سنگین مسئولین مجموعه برای حمایـت از اعضا، حتی در موارد خطـا و اشـتباه اشـاره دارد. از آنجایی که در یک سازمان ایمان محـور، تحـرک و فعالیت افراد، داوطلبانه و بر مبنای علایق شخصـی است، چنانچه رفتـار حمـایتی از جانـب مسـئولین رعایت نشـود منجـر بـه تحلیـل آنهـا می‌شـود. در مقابل نیز چنانچه افراد در قبـال انجـام فعالیت‌هـا دارای پشتوانه محکم حمایتی باشند مـی‌توانـد بـه رشـد و گسـترش سـازمان در زمینـه‌های حمایـت شده ختم شود.
- **ایجاد گروه‌های مرجع:** به‌طورکلی افراد مختلفی با صلاحیت‌ها و قابلیت‌های متنـوع عضـو سـازمان هستند که هر کدام درزمینه خاص صاحب نظرنـد. چنانچه گروه‌هایی با محوریـت ایـن افـراد تشـکیل شود و افرادی نیز از داخل و خارج سازمان به ایـن گروه‌ها بپیوندند، هم منجر به تقویـت مجموعـه در زمینه تخصصی افراد مرجـع مـی‌شـود، هـم باعـث جـذب افـرادی بـا کیفیـت از خـارج سـازمان یـا مجموعه می‌گردد.
- **گزینش افـراد بـرای عضـویت در نهادهـای مذهبی:** یکی از روش‌هـای اصـلاح هـر فرهنگـی، کنترل ورودی‌های آن فرهنگ است. از آنجایی کـه یک سازمان ایمان محور از تک تک اعضـا تشـکیل می‌شود، می توان نتیجه گرفـت کـه فرهنـگ یـک شخص نیز می‌تواند بـر فرهنـگ یـک مجموعـه یـا سازمان اثر مثبت یا منفی داشـته باشـد. از ایـن رو دقـت در جـذب افـراد خواهـان عضـویت در ایـن سازمان‌ها، می‌تواند بـه بهبـود کیفـی فرهنـگ آن منجر شود.
- **بیان روشن و شفاف رسالت سازمانی نهادهای مذهبی :** از جمله راهکارهایی که می‌توانـد اثـرات چندگانه مثبتی را برای مجموعه بـه ارمغـان آورد. چنانچه رسالت سازمان‌های ایمان محور به صـورت شفاف و علنی بیان شود از یک طرف باعث بصیرت بخشی به افراد داخـل مجموعـه بـرای حرکـت در مسیر درست آن می‌شود و از طـرف دیگـر موجـب می‌شـود افـرادی کـه از نظراعتقـادی و هنجـاری سنخیت کمی با سازمان‌های ایمان محور دارنـد، از ورود و عضویت در مجموعه منصرف شوند.
- **مدیریت دانش در سازمان‌های مـورد نظـر:** از طریق آن می توان دانـش ضـمنی و تجـارب نهـان افراد خبره سازمان را استخراج کرد و پس ازذخیره سازی آن، بین سایر افراد سازمان توزیـع کـرد. بـه دلیل عضویت کوتـاه مـدت افـراد در سـازمان‌های ایمان محور و مردم نهاد و از بین رفتن تجارب آنها پس از خروج از مجموعـه، ایجـاد فرآینـدی کـه از طریق آن بتوان ایـن سـرمایه انسـانی – اجتمـاعی ارزشمند را به کار گرفت، ضروری است.
- **جـذب افـراد و مسـئولین قـوی در ایـن سازمان‌ها:** یکی از مـؤثرترین پیشـنهاداتی کـه از طریق آن مـی‌تـوان فرهنـگ مطلـوب را جـایگزین فرهنگ موجود کرد، جذب افراد و مسئولینی است که دارای نقطه مثبت در زمینـه فرهنـگ مطلـوب هستند. برای مثال چنانچه مجموعـه یاسـازمان در پی ایجاد جو علمی است، انتصـاب مسـئولینی کـه دارای سـوابق علمـی درخشـانی هسـتند بسـیار راهگشا باشد.
- **ایجاد پرونده رشد تشکیلاتی برای اعضای هر یک از سـازمان‌هـا :** پرونـده رشـد تشـکیلاتی، پرونده‌ای است که حین ورود افراد به سـازمان‌های ایمان محور یـا مـردم نهـاد تشـکیل می‌شـود و بـا

Archive of SID

www.SID.ir

گذراندن دوره‌ها وکسب مهارت‌ها و قابلیت‌ها در طول دوران عضویت، این سوابق در پرونده درج می‌شود. در نتیجه می‌تواند معیار و ملاک بسیاری از امور از جمله ارتقاء درجه و مسئولیت افراد شود.

- **تعریف فرآیند ارتقا براساس اجماع درونی و صلاحیت درونی افراد** : نگرشی منعطف به فرآیندهای ارتقا در سازمان‌ها دارد، بر این اساس، برخلاف روش‌هایی که فرآیند رشد تشکیلاتی را به طور خشک و غیر منعطف ارائه می دهند، این روش باعث به همفکری و اجماع به منظور انتخاب مسئول ختم می‌شود. یعنی در جلسه ای با حضور افراد مرتبط، فردی را که از نظر افراد گروه از نظر جمیع جهات قابلیت بیشتری برای ادای مسئولیت دارد انتخاب شده و به آن سمت منصوب شود
- **ارزیابی عملکرد کیفی نهادهای مذهبی** : ارزیابی‌های عملکردی که مبتنی بر کیفیت برنامه‌ها و خدمات ارائه شده از طرف سازمان است، می‌تواند منجر به اصلاح و تغییر رفتارهای فردی، رفتارهای گروهی و به تبع آنها فرهنگ کل مجموعه می‌شود. به نظر می‌رسد با توجه به نوع سازمان و خدماتی که از طریق آن ارائه می‌شود، ارزیابی‌های کمی نتواند به خوبی اعمال شود.
- **نشست‌های دوستانه** : جمع‌های دوستانه ای که داخل سازمان یا مجموعه در زمینه‌های مختلف تشکیل می‌شود از جمله اثرگذارترین راهکارهایی است که به تغییر رفتار گروهی افراد در سازمان‌های ایمان محور و مردم نهاد می انجامد. جلساتی بی تکلف با موضوعات مختلفی از جمله مسایل اعتقادی مثل بیان روایات، احادیث و سیره پیامبر اعظم (ص) و ائمه اطهار(ع)، و موضوعات دیگر که گهگاه بدون برنامه ریزی و تعیین وقت معین تشکیل می‌شود.
- **هدفگذاری** : تعریف و تبیین اهداف مجموعه در حوزه‌های مختلف عملکردی، می‌تواند باعث برانگیختن اعضا در نیل به آنها شود. چنانچه اهداف، هم منطقی و هم جاه طلبانه باشد، می‌تواند تأثیر مثبتی بر حرکت مجموعه داشته باشد.
- **دستورالعمل‌های فرهنگی** : به منظور ایجاد چارچوب‌هایی برای فعالیت صادر می‌شود. دستورالعمل‌های فرهنگی، فراامنیتی است که به‌منظورجلوگیری از عبور سازمان از چارچوب‌های هنجاری تعریف شده و هدایتی توأم با حکمروائی را فراهم می آورد.
- **تقویت مثبت یا تشویق و قدردانی** : قدردانی از رفتارهای مطلوب و دادن بازخورد مثبت به این گونه رفتارها، منجر به تقویت رفتار و استمرار آن می‌شود.
- **ایجاد چارچوب‌ها و فرآیندها در موضوع نیازمند تحول:** ممکن است ایجاد برخی فرآیندها و چارچوب‌ها باعث تسهیل امور و دگرگون کردن برخی از ابعاد مجموعه سازمان‌های ایمان محور شود. برای مثال برای تحول علمی مجموعه می‌توان فرآیندهایی طراحی کرد که از آن طریق، دانشجویان پایان‌نامه‌های خود را بر پایه نیازهای پژوهشی مجوعه قرار دهند. در سایر امور نیز می‌توان با طراحی فرآیندهایی از این دست و با در نظر گرفتن مسایل انگیزشی دانشجویان، به ایجاد تغییر و تحول پرداخت.
- **تغییر ساختار:** گاهی اوقات تغییر یا اصلاح ساختار می‌تواند زمینه ساز تحول در سازمان شود. برای مثال چنانچه در یک سازمان ایمان محور، تحول بعد ایمانی افراد مد نظر باشد، می‌تواند با ایجاد واحدی مجزا به عنوان متصدی امور ایمانی، به تقویت عامل ایمان بپردازد.

منابع

۱. ابطحی، سیدحسین، عباسی، سعید، ۱۳۸۶. توانمندسازی کارکنان، تهران، انتشارات مؤسسه تحقیقات و آموزش وزارت نیرو.

۲. خرمی، فرهاد، ۱۳۷۵. بررسی تطبیقی- تحلیلی از نظریه فقرزدایی اسلامی و نظریه‌های فقرزدایی انگلوساکسون مجله برنامه و بودجه، شمارهٔ ۲، ص ۷۱-۴۷.

۳. زرآبادی، زهرا سادات، توکلی، نیکی، ۱۳۸۸. "شاخص‌شناسی توسعه پایدار شهری"، فصلنامه

Arhive of SID

www.SID.ir

پژوهش مدیریت شـهری، شـماره دوم، ص ۱۲۳-۱۱۰، تهران.
۴. دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، ۱۳۸۰. نقـش و جایگـاه سـازمان‌های غیردولتـی در عرصـه فعالیت‌های ملـی و بین‌المللـی، مجموعـه مقـالات، ص ۲۲۹.
۵. کانتر، فیلیپ، ۱۳۸۵، دایرةالمعارف بازاریابی از A تا Z، متـرجم عبدالحمیـد ابراهیمـی، هرمـز مهرانـی، احمددرخشان، انتشارات‌های دانش، چاپ اول.
۶. طرح راهبردی- ساختاری جـامع شـهر تهـران، ۱۳۸۵. شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، مصـوبه طـرح جامع شهر تهران در سال ۱۳۸۶.
۷. عبـداللهی، بیـژن ۱۳۸۴. تواناسـازی روانشـناختی کارکنان، ابعاد و اعتبارسنجی براسـاس مـدل معـادلات ساختاری، فصلنامه پـژوهش و برنامـه‌ریزی در آمـوزش عالی، شماره ۱۱.
۸. مهندسین مشاور بافت شهر، ۱۳۸۵. تهیه الگوی توسعه و طرح تفصیلی منطقی و همکاری با شهرداری منطقـه ۱، وزارت مسـکن و شهرسـازی، مرکـز مطالعـات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
۹. نمازی، حمیدرضا، ۱۳۸۶. عادلانـه بـودن دسـتمزد در دوران هخامنشیان، اخلاق حرفـه‌ای در تمـدن ایـران و اسلام، پژوهشکده مطالعات فرهنگی اجتماعی.
۱۰. هورگـاد، برنـارد، ۱۳۸۶. اطلـس کلانشـهر تهـران، سیدمحسن، حبیبی، مرکز اطلاعـات جغرافیـایی شـهر تهران، چاپ اول، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
11. Americorps Guidance 2003. Toolkit Items: Definitions of fbos and CBOs, center for faith and service, National crime prevention council.
12. Barton, Hugh, et al. 2003. shaping Neighborhoods, New york, spoon press.
13. Brinckerhoff 1999. Faith Based Managment: Leading organizations That Are About More Than just Mission, New yourk: John wiley and sons.
14. Calhoun, J.A. 2003. philanthropy and faith: An Introduction, Washington, DC: National Crime prevention Council.
15. Carvalho. J.P. 2012. Fait-Based Organization, university of California.
16. Colon-Mollfulleda, W. 2008. Public Issues or private concerns Assessing the Impact of charitable choice on prival Donations to faith-Based organizations (Doctoral Dissertation, Akron University).
17. Conger, Jay A., Kanungo, Rabindra N. 1988. The Empowerment process: Integrating Theory a practice. The Academy of Management Review 13, Proquest psychology Journals.
18. De Haven, Mark J; Irby B. Hunter; Laura wilder, James W. Walton and Berry, Jarett 2004. "Health programs in faith-Based organizations: Are They
19. kanter, R.M. (1987). "Men and women of the corporation revisited", Human Resource Management Journal, 26 (2): 257-64.
20. Kramer, fredrica; Nightingale Demetra smith; Trutko john and S.D. Barnow Burt 2002. "faith Based ovganizations providing Enployment and Training Services: A preliminary Exploration" The urban Institute, washington, DC 20037.
21. madani pour, A. 2003. How velevant is planning by neighbor hoods todey?
22. Matthew, J. Chinman, Linney, Jeun Ann 1998. Toward A Model of Adolescent empowerment. Theoretical and Empirical Evidence. Vol 18, No 4.
23. Melhem, Yahyu 2004. The antecedents of customer-contact employee's empowerment. Employee Relation, 26, 1/2. proquest psychology journals.
24. Menon, Sanjay 1995. Employee empowerment: definition, measurement, construct validation. Unpublished doctoral dissertation. University of Mc Gill.
25. Milofsky, C., and Cnaan, R. 1997. "small Religious Nonprofits: A Neglected Topic" Nonprofit and volun tary sector Quarterly 26 (supplemental).
26. Niebur Reinhold, Moral Manand Immoral socity, New york, 1932
27. Peterson, Andrew and et al. 2006. measuring intrapersonal component of psychdogical empowerment. Confirmatory factor analysis. American journal of community psychology. Vol 38.
28. Scott. John and Marshal, 2005. Gordon oxford Dictionary of sociology, oxford university press, p 257.

Arrive of SID

www.SID.ir

29. Thomas, Kenneth veltheusepetty, 1990. Cognitive Elements of Empowerment: An interpretive Model of intrinsictask motiwating Review 15, 4. proquest psycology journal.
30. Wallace, A., Ferrazzi, G., and schyer, F. 1998. ‘‘Capitalgetting the goods on social resul sociology". 63 (2): 300-322.
31. Wallis, J. 1999. ‘‘What’s an fbo?", Sojourners 28, pp. 7-8.
32. www.amar.org (2012)
33. www.moi.ir (2012)

Arhive of SID

www.SID.ir